

Военият професионализъм се нуждае от експертна и управленска компетентност

(Пълен текст на доклада)

**майор о.р. Манол Тенчев, експерт по
национална сигурност и отбрана**

Проблемът за изграждането на военни професионалисти в условията на съвременните предизвикателства, рискове и заплахи се очертава като един от най-наболелите проблеми за националната сигурност и отбраната на Република България. Той трябва да намери своето разрешение както на стратегическо, така и на оперативно и тактическо ниво. Ако подходим метафорично, следва вече да извикаме ясно и достатъчно силно: „Край на отстъплението! Зад нас е София!“.

Трудно се създават военни професионалисти, когато не притежаваме политици, отговарящи на определението „стратегически лидери“, т.е. на хора с отговорно отношение и респект към уникалната ни и изградена в продължение на 135 години национална армия. Военни професионалисти могат да се изградят само в защитена в професионално отношение военна среда. А такава среда се формира в добре структурирана и без излишни междинни звена система за учебно-бойна подготовка и ефективно използване на въоръжените сили. Въоръжени сили, които се изграждат и развиват, за да действат в пълно взаимодействие помежду си. Система, в която всички категории военнослужещи се чувстват като общност, чийто особен вид държавна служба се оценява и поддържа от обществото. Високо рисков труд, който справедливо се компенсира в социално отношение и се упражнява в условията на прозрачност и предвидимост на кариерното развитие. Ако всички тези елементи са налице, мотивацията и високия боен дух се появяват от само себе си.

Какво, според мен, **трябва да се направи спешно**, за да се спре най-накрая агонията в която изпадна през последните почти 4 години Българската армия (БА), без претенции за пълнота и изчерпателност:

1. Незабавно да се прекрати изпълнението на заложените в т. нар. „Бяла книга“ и „План 2014“ параметри и действия, предизвикали недопустим срив на военната мощ на Република България, в това число прекратяване на съкращенията на личен състав и търговските и разпоредителни действия с недвижима собственост, въоръжение и бойна техника на БА. Изработване и приемане от следващото Народно събрание на Стратегически план или Доктрина за развитие на БА и създаване на ефективни и автономни отбранителни способности;

2. Укрепване на военната експертиза чрез издигане на авторитета, тежестта и влиянието на Щаба на отбраната (ЩО) при вземането на всички важни военнополитически решения, свързани с бъдещото организационно-щатно

изграждане на БА в контекста на рисковете и заплахите за националната сигурност и отбраната на страната, в това число:

- Изваждане на Специалните сили от Сухопътните войски (СВ) и поставянето им под Общо командване, пряко подчинено на Началника на отбраната. Сериозната редукция на числеността на БА, да се компенсира чрез използване на качествения подход, посредством поставяне на акцента върху развитие на Специалните сили, като се помисли за изграждане на втора такава бригада или увеличаване на числеността и гарнизоните за дислокация на съществуващата;

- Възстановяване на статута на командирите на видовете въоръжени сили като командващи на СВ, военновъздушните (ВВС) и военноморските сили (ВМС);

- Преминаване на Служба „Военна полиция” на пряко подчинение на Началника на отбраната.

- Като че ли е дошло вече време БА да си прибере „вересиите”, т.е. да издири и си прибере скъпоструващата днес военна техника от Втората световна война (ВСВ), каквато липсва в музеите ни и която се оценява на стотици хиляди и дори милиони евро (отломки или части от изтребителите „Месершмит”, танковете „Пантер” и т.н.). Става въпрос за парите на българските данъкоплатци, на нашите бащи и дядовци. Това е изключително важно за бойната слава и авторитета на бедната ни армия. В този смисъл в администрацията на ЩО следва да се създаде малко експертно звено за издирване с приоритетна дейност периода на Въздушната война 1943-44 г.

3. Устойчиво развитие на трите вида въоръжени сили чрез:

- Дислокация на СВ в повече на брой и по-равномерно териториално разположени гарнизони;

- Модернизация на наличните летателни апарати и последващо придобиване на нова ескадрила съвременни мултифункционални изтребители, основано на принципа на доказани бойни качества, независимо от фирмата и страната производител, според изискванията на Командването на Българските ВВС. Като стратегическа грешка днес следва да отчитаме отказа от продължаващо учебно-бойно използване на самолетите МиГ-23, притежаващи отлични характеристики за българските условия. Поставяне на акцент и върху развитието на способностите на штурмовите самолети и вертолети за непосредствена поддръжка на СВ;

- Укрепване на бойните способности на ВМС чрез възстановяване и приоритетно развитие на подводен флот. Не сме били и едва ли някога ще станем световна морска сила, а и едва ли някога ще водим морски сражения в световния океан за да се въоръжаваме с фрегати и разрушители. На България днес са необходими 3-4 съвременни подводници среден клас, които никой никога да не знае къде точно се намират.

4. Изграждане на БА като армия от смесен тип, чието ядро си остава професионалната армия. Възстановяване на доброволен принцип на наборната военна служба за всички желаещи да получат военна подготовка пълнолетни младежи и девойки. Използване на натрупания досега опит за провеждане на модулно обучение за наборниците доброволци и изграждане по този начин на

достатъчен като численост и подготовка мобилизационен войнишки, сержантски и младши офицерски резерв за армейските военновременни формирования;

5. Днес БА повече от всякога спешно се нуждае от свой многостепенно структуриран и подготвен **резерв**. Смея да твърдя, че сформиранията на 8 юли 1878 г. Българска земска войска е разполагала с по-добре структуриран, по-добре подготвен, по-многоброен и по-мотивиран резерв от съвременната БА. Нещо повече, разполагала е и с изградено през 1880 г. с отделен закон Народно опълчение, представляващо някогашната „национална гвардия” на Княжество България. Именно на това се дължи и блестящата ни победа през Сръбско-Българската война 1885 г.

Какво е състоянието на резерва на БА днес? Приетият през февруари 2012 г. Закон за резерва бе посрещнат с неописуем медиен ентузиазъм, неоправдан оптимизъм и незаслужени хвалебствия. Необяснимо, защото в него не е налице необходимата конкретика, забелязват се сериозни празноти, свързани с многостепенното структуриране, изграждане, подготовка и използване на резерва на Българската армия (БА). Въпрос, отдавна решен в натовските армии. В стари и утвърдени понятия като „резерв” и „запас” се влага ново, различно и обърквашо експертите и гражданите съдържание. Налице е необяснимо отстъпление от постановки, заложи в Бялата книга за отбраната, приета от 41-то НС на 28.10.2010 г. Вярно е, че смехотворните текстове за т.нар. „териториален резерв”, натоварен изцяло с функции на МВР и създаващ предпоставки за изграждане на „частни армии” на областните управители и кметовете, бяха изтеглени от вносителя. Но така бе нарушено предишно решение на законодателя – нещо недопустимо за парламентарна държава, каквато е нашата. Впрочем, целта бе да се negliжира и игнорира експертната идея за изграждане на Национална гвардия, която министър Аню Ангелов нарече „стара и помпозна”.

Законът по същество въвежда две категории военна отчетност и задължения - „доброволен резерв” и „задължителен запас” и би следвало да се нарече „Закон за резерва и запаса”. Пределната възраст за служба в резерва за офицери е 60 години, а за запаса е 63 години. По този нелогичен начин мотивираните доброволци резервисти ще служат по-малко от задължените запасни. Не се дава възможност на младежите да изпълняват доброволно наборна военна служба с последващи задължения за служба в резерва. Не се предвижда възстановяване на Школите за запасни офицери или офицерски курсове за младежите с висше образование, което ще затрудни окомплектоването с младши офицери на военновременните части и подразделения. Бившите кадрови и наборни военнослужещи не се разграничават като различни категории запасни чиновци и задълженията им като военноотчетни лица се приравняват. Това е сериозен законодателен пропуск в условията на отменената още през 2007 г. задължителна наборна военна служба. Създава се правно несъответствие и очевидна неравнопоставеност между българските граждани. В този смисъл службата в запаса на бившите наборни военнослужещи следва да се разглежда като правна възможност, а не като задължение. Всичко това ми дава основание да твърдя, че сега действащият Закон за резерва е най-слабият и

най-неработещ закон, свързан с отбраната на страната в цялата 135-годишна история на Третата българска държава. Всички тези слабости и недостатъци, породени от липсата на достатъчен експертен капацитет, или дължащи се на написване под диктовка, предишното ръководство на МО се опитваше да ги negliжира и замени с развяването като знаме определение „изграждане на единен комплект ВС”.

В края на август т.г. ще се навършат точно 20 години от публичното лансиране на експертната авторска идея за изграждане на Българска национална гвардия (БНГ), която ГЩ на БА възприе през 2002 г. и работи по нея до средата на 2006 г. Днес тази идея вече се е превърнала в остра необходимост. Как трябва да изглежда БНГ? Тя трябва да се изгражда като доброволен и относително самостоятелен териториален резерв – последна степен на резерва на Българската армия, изпълняващ мирновременни и военновременни функции и задачи. БНГ следва да се изгражда на двойно гражданско-военно подчинение със свое Национално командване и да се въведе с отделен закон. Тя ще способства за т.нар. „разделение на труда” в отбраната, като във военно време ще изпълнява задачи в контекста на териториалната отбрана. Наличието на структури на БНГ в областите без каквото и да било военно присъствие ще способства и за устойчивото развитие на територията, която напоследък с изключително бързи и тревожни темпове се обезлюдава. Нещо което тепърва ще се отчита като груба грешка на досега управлявалите политици.

6. По отношение на т.нар. **курсове** за начална и/или специална военна подготовка в средните и висшите училища, залегнали в Раздел VI „Подготовка на резервистите” на Закона за резерва. Според мен това са пълни недомислици, и всички тези текстове (чл. 56, 57 и чл. 58), касаещи дейността на Министерството на образованието, младежта и науката, следва да се извадят от Закона за резерва, да се пренапишат от по-компетентни хора, с помощта и на просветни експерти и чак тогава да се вкарат в законите за средното и висшето образование. Заложените в закона по пет часа „знания за защита на Отечеството” в часовете на класа за девети и десети клас представляват формален, повърхностен и неефективен подход за усвояване на знания, умения и навици, свързани с отбраната на страната.

В държава, в която от няколко години (от 1 декември 2007 г.) не се изпълнява наборна военна служба, а армията е изцяло професионална, въвеждането на задължителни форми на военно обучение в други държавни системи е абсолютно неприемливо и ще се натъкне на оправдана съпротива. В още по-голяма степен се отнася това за системата на средното образование. Т.е., предметът, ако ще се въвежда такъв, трябва да е свободно избираем. Тук водещ принцип следва да е доброволният избор на ученика и писмено изразеното съгласие на родителите му. Освен това повечето паралелки са профилирани и задължително избираемите предмети са заложени още при самият прием. Само абсолютно непосветени и пълни лаици биха предложили някакви форми на военно обучение в часа на класния ръководител. За общо 36 часа годишно кое по-напред да направи класният? Да решава проблемите на класа и да възпитава в общочовешки ценности подрастващите, или да се нагърби безплатно с още една непосилна за него роля?

Впрочем, защo писачите на закона, вместо да се правят на откриватели, не се обърнаха към командира на ученическият батальон “В.Левски” в градовете Стрелча и Панагюрище подполковник о.р. Михаил Неделев, за да го питат как се правят тия работи? защo не се върнем към собствения си национален опит и не проучим как се възпитаваше и тренираше българският ученик чрез преподаването на предмета Начално военно обучение?

Според авторите на закона (чл. 57, ал. 1) „За студентите в гражданските висши училища... МОГАТ да се разкриват курсове...”. Ами ако не се разкрият? Какво правим с мотивираните младежи и девойки, ако в техния ВУЗ няма такива курсове? Те как ще се запишат в такива? Отново създаваме предпоставки за неравнопоставеност на българските граждани. Всички тези въпроси могат да намерят отговор само в законите за народната просвета, за висшето и за средното образование, но не и в закона за армейския резерв. Затова съветваме бъдещият просветен министър много внимателно, прецизно и предпазливо да се отнесе към подхвърлената му от экс министър Аню Ангелов „бомба със закъснител”. Иначе, възникналият през последните близо четири години хаос в отбраната, най-спокойно може да се прехвърли и в просветата.

В тази връзка възникват и редица други въпроси. Какво правим със студентите от последните пет години откакто нямаме наборна армия? Ако между тях има желаещи да придобият военна подготовка и квалификация? Ами бившите наборни войници? Ако между тях има своевременно завършили висше образование и желаят да придобият офицерска подготовка и звания? Към тях как ще се подхожда?

Ето защо продължавам да твърдя, че Закона за резерва (най-голямата гордост на ексминистър Аню Ангелов след „Бялата книга” и „План 2014”) е един безпрецедентно слаб и некомпетентно написан закон, който основно трябва да се преработи или пренапише от компетентни експерти.

7. Няма да се спирам подробно върху параметрите на **социалната политика** на МО. Това направи на предишното заседание в становището си председателят на СВВП мл. лейт. о.з. инж. Петър Велчев. Ще внесе само няколко допълнителни нюанса към казаното от него.

Повечето от нас знаят или са чували за масираните кампании в САЩ за подпомагане на ранените войници и ветераните. Грижата за тях е основно задължение на Министерството на ветераните, на Пентагона, на Националната гвардия и на десетки неправителствени организации. В интернет сайтовете непрекъснато текат призови от типа: „Подкрепете ранените войници! Подкрепете бойците инвалиди”. Ветераните с гордост носят отличителни знаци, че са такива, за да бъдат разпознаваеми в обществото, което се отнася към тях като към живи герои. Почти навсякъде се срещат мъже и жени с фанелки, шапки и специални емблеми за пришиване към дрехите с надписи „Ветеран”, „Ветеран от Корея”, „Ветеран от Виетнам”, „Ветеран от Корея и Виетнам”, „Военноинвалид”, „Ветеран от Студената война” и т.н. и т.н. Ветераните са снабдени със специални електронни гривни, в които са описани заболяванията, медицинските им проблеми и лечението от което се

нуждаят. Информацията за това може буквално за минути да бъде извадена във всяка болница на територията на САЩ. Виждал съм го с очите си през 2009 г. в щата Тенеси.

Като че ли е дошло времето и у нас част от работещите политики и практики в това отношение да бъдат използвани и от МО. Нашите военноинвалиди също се нуждаят ако не в същата степен, то поне от подобно отношение. В този смисъл е добре ръководството на МО да помисли за тези заслужили пред Родината ни граждани. Ако не електронни гривни, на нашите военноинвалиди могат да бъдат изработени метални опознавателни табелки тип „БА” с основни данни за тях – имената с надпис военноинвалид, основното заболяване или увреждане (процент военна инвалидност), кръвна група и Rh F. Могат да се поръчат и емблеми за дрехи също тип „БА”, с вкаран в тях достатъчно четлив надпис „Военноинвалид”. Няма да струва милиони и милиарди, повярвайте ми. Но ако бъде направено, това ще покаже отношението на МО към тези хора, които въпреки, че са пострадали в мир и бран, продължават да се чувстват част от Българската армия. Ще покаже и на обществото, че държавата не е забравила за пострадалите защитници на Отечеството.

В тази връзка МО може да помисли и за социалното подпомагане на българските ветерани военноинвалиди, военнопострадали и изпадналите в тежко социално положение войскови чиновци. Вместо да се бракуват и унищожават застоялите по складовете обувки и униформени облекла, същите могат да бъдат предоставяни на национално представителните военнопатриотични съюзи, за да се разпределят сред членската им маса. Това поддържа жив българският национален дух, а за децата и внуците на тези хора няма измислено по-добро средство за военнопатриотично възпитание от военните символи.